

KERESZTES SZENT JÁNOS TANÍTÁSA

A szeretetegység élete

A szerző előző tanulmányaiban – *A költő és a misztikus* (1983. január), *A lélek sötét éjszakája* (1983. október) – bemutatta a spanyol karmelita misztikus alakját, jellemezte szimbolikus nyelvezetét és vázolta a lélek sötét éjszakájáról szóló tanítását. E befejező tanulmányában elsősorban Keresztes Szent János *A szellemi páros ének és Az élő szeretetláng* című művei alapján Isten és az ember szeretetkapcsolatának lényegéről, kibontakozásáról és beteljesüléséről lesz szó.

Az Istennel megélt szeretetegység nem a lélek sötét éjszakája után következik be, hanem állandóan jelen van a belső élet minden szakaszában. Voltaképp állandóan a hit és a szeretet dinamizmusa érvényesül belső növekedésünkben, csak más-más hangsúllyal és szinten. A hit első lépéseire egy szerető Személy léte készítet; a hit mélyebb távlatainak kutatására is mélyülő szeretetigényünk sürget; a gyökeres tisztulás is a szeretetben és a nagyobb szeretéért történik – a nagyobb szeretet pedig újabb tisztulásra ösztönöz. E felfelé haladó ösvénynek nincs vége, helyesebben vége az örökkévalóságba vész. A kezdeti lépésektől a tökéletes szeretetig vezető utat, vagyis az Istennel megélt szeretetegység tökéletesedését Szent János evangélista így foglalja össze: „Aki vallja, hogy Jézus az Isten Fia, abban Isten él és ő Istenben. Megismertük a szeretetet, amelyet Isten oltott belénk, és hittünk benne. Isten szeretet, és aki kitart (megmarad) a szeretetben, az Istenben marad és Isten öbenne. Abban teljesedett ki bennünk a szeretet, hogy örömmel és bizalommal várjuk az ítélet napját, mert amilyen ő, olyanok vagyunk mi is a világon” (1 Jn 4, 14–17).

Keresztes János többször idézi ezt a szöveget és számtalan esetben hangsúlyozza: a belső élet bármely szakaszáról legyen is szó, az embernek egyetlen feladata van, nevezetesen az, hogy egész lényével válaszoljon a benne élő Isten szeretetére. A misztikus író a hit és ez az önátadó szeretet érdekli minden emberben. Nem akarja tudni, hogyan imádkozik, milyen hibákkal küszködik, mennyit tett már Isten országaért. Egyetlen kérdése van csak: mennyire szeret. De nemcsak úgy általában, hanem kézzelfoghatóan, a hétköznapi élet adott helyzeteiben. Támadva – méghozzá igen erős kifejezésekkel – az „érzékies” embert, segítve őt a tisztulás, a sötét éjszaka ösvényein, voltaképp ezt a szeretetegységet tartja szem előtt mint az Isten képére és hasonlatosságára teremtett és Krisztusban újjászületett ember egyetlen célját.

A misztikus költő Isten és a lélek kimondhatatlan szeretetkapcsolatáról és életegységéről két csodálatos költeményben énekelt. *A szellemi páros ének* 40 versszaka az Énekek éneke gondolatmenetét követve gyakorlatilag felöleli e szeretetkaland minden lényeges mozzanatát. *Az élő szeretetláng* című költemény pedig a beteljesedésről, a kibeszélhetetlen misztériumról sejt meg valamit... János testvér négy versszakba sűríti mindazt, amit megélt, amire vágyakozott, és amit teljesen csak az örökkévalóság dicsőségében remél megtalálni. Mindkét költeményt egy-egy prózai műben magyarázza.

1. A szeretet kibontakozásának szakaszai

Talán fölösleges hangsúlyoznunk, hogy a szeretet fogalma Keresztes Szent János jegyesi misztikájában nem olcsó érzelmet jelent, hanem azt az alapvető magatartást, ahogyan az

ember egész lényével Isten felé feszül. A szeretet az evangéliumi értelemben „megistenült” ember életének belső egységét fejezi ki. A Krisztusba szerelmes, vele személyes szeretetegyességben élő ember mindent úgy tesz, mint bárki más: végzi kötelességét, dolgozik, szolgálatot teljesít, problémákat old meg stb. De személyében és teendőiben azt keresi, azt juttatja érvényre, ami számára az egyetlen fontos: a szeretetet. Minden mással csak annyira él – és ebben áll belső szabadsága – amennyire az szeretete mélyülését segíti elő.

Összes vágyainak és gondjainak egyedüli tárgya Isten. Egész valója oly módon van Istennek szentelve és őrá irányítva, hogy még ha a lélek nem is figyel oda, mindezek a részek már első, önkéntelen indulataikkal és azonnal és mindig készségesen állnak Isten szolgálatára, és cselekszik az ő akarata. Az értelem, az akarat és az emlékezet azonnal Istenhez állnak; a vonzalmak, az érzések, a vágyak, a hajlamok, a remény, az öröm és a lélek egész valója az első pillanattól kezdve Isten felé hajlik, még olyankor is, amikor a lélek nincs is annak tudatában, hogy Istenért tesz valamit. Így tehát sokszor megesik, hogy az ilyen lélek Istenért dolgozik, övele vagy pedig az ő ügyeivel foglalkozik anélkül, hogy arra gondolna, vagy annak tudatában volna, hogy érte teszi (A szellemi páros ének, 28, 5).

A szeretet magatartásának ez a belső egysége természetesen hosszú fejlődés eredménye. Lássuk tehát a kibontakozás szakaszait.

A *lélek sötét éjszakája* című művében, amelyet előző tanulmányunkban már részletesen elemeztünk, nagyjából a következő fázisokat különböztethetjük meg:

a) Érezhető áhitat, buzgóság (az érzékek éjszakája előtt). *Ha a lélek végre valahára teljesen megtér és az Úr szolgálatára szenteli magát, Isten rendesen gyöngéden és dédelgetve kezdi meg lelki nevelését. Úgy tesz vele, mint az anya szokott kicsi gyermekével: keblén melengeti, édes anyatejjel táplálja, karján hordozza és minden képzelhető módon becézi. (...) Nem csoda, hogy az ilyen lélek nem tud betelni az imádsággal, az önsanyargatás a legnagyobb öröme, a bőjtölés élvezete. Rendesen sok gyarlóság tapad eljárásukhoz... Lelki vigasztalást és élvezetet keresnek (I. 1).*

b) Lelki szárazság, állandó aggódó istenkeresés (az első éjszaka idején). *A szeretet rendesen nem érezhető, hanem csakis a szárazság és üresség. Ilyenkor eme, csakis később kigyulladó szeretet helyett, a tehetségeknek szárazsága és üressége közepette, a lélekben olyan Istenre irányuló gyöngédség és figyelem foglal helyet, amely bánkódással és félelémmel van egybekötve, mert úgy érzi, nem tud neki szolgálni. (...) Ez az aggódás és figyelem helyezi bele a lelket a titokzatos szemlélődésbe mindaddig, amíg idő folytán a szárazság hatása alatt az érzéki részből kissé kitzisztulnak a természetes erők és hajlamok, és így semmi sem akadályozza többé, hogy a szellemben az isteni szeretet kigyulladjon (I. 11, 2).*

c) A szeretet első fellobbanása az érzékekben (az első éjszaka után). *A lélek azt sem tudja miképpen és honnan támadt benne ez a szeretet és vonzódás, csak azt érzi, hogy ez a tűz és ez a lobogó láng olykor annyira megnövekszik, hogy szeretettől lihegve vágyódik Isten után. (...) A lélek tapasztalatból ismeri meg, milyen égető a szeretet szomjúsága... (I. 11, 1).*

d) Erős, megharcolt, megbecsült szeretet (a második éjszaka idején). *E sötét éj kezdetén Isten nagyon magas fokú, nagyra becsült szeretetet önt a lélekbe Isten irányában, úgyhogy ennek az éjszakának összes kínjai között mit sem érez és fájlal jobban, mint azt, hogy – nézete szerint – elvesztette Istenét és hogy Isten eltaszította őt. (...) Oly nagy benne Isten irányában a nagyra becsült szeretet még e sötétség közepette is (bár nem érez belőle semmit), hogy kész volna ezer halált is elszenvedni, csakhogy Istennek kedvére tehessen (II. 13, 5).*

e) A szellem szenvedélyes szeretet-lángolása (a második éjszaka után). *A szellem itt nagyon érzi, hogy szenvedélyes szeretetre lobbant. Ez a szellemi fellángolás ugyanis a szeretet szenvedélyét lobbantja fel. Ebben a szeretetben már van valami az Istennel való tökéletes egysülésből... (II. 11, 1).*

Míg *A lélek sötét éjszakája* című művében csak elszórtan találunk jelzéseket a szeretet kibontakozásáról, *A szellemi páros ének* teljes rendszerben mutatja be a Jegyes és Menyasszonya szerelmének szakaszait. A költemény menetét követve a következő útszakaszokat jelölhetjük meg: a) aggódó keresés (1–2. versszak); b) találkozás a szeretetben – lelki eljegyzés vagy eksztatikus egyesülés (13–21. versszak); c) teljes szeretetegység – lelki házasság vagy átalakító egyesülés (22–35); d) szomjas vágy a dicsőség életére (36–40. versszak).

Vizsgáljuk most meg kissé közelebről a szeretet állapotának ezt a négy fejlődési szakaszt.

a) *Aggódó, szorgos keresés.* A szeretetnek ezt az első ébredését általában valamilyen istenelmény váltja ki a lelki érettségnek már egy bizonyos szintjén, az úgynevezett második megtérés ideje körül. Hogy mi történik ebben a fázisban, azt *A szellemi páros ének* 1. versszakához írt *Megjegyzés*-ében így magyarázza a szent szerző:

A lélek tudatára ébred annak, milyen rendkívül sokra van kötelezve: belátja, hogy az élet rövid (Jób 14, 5) hogy az örök élet útja szűk (Mt 7, 14); hogy még az igaz is alighogy üdvözül (1Pét 4, 18); hogy a világi dolgok hitványak és hamisak; hogy minden mulandó, hogy az idő bizonytalan; a számadás szigorú; az elkárhozás könnyen megy, az üdvözülés pedig igen nehéz. Megérti továbbá, mennyivel tartozik Istennek; hogy ezernyi jótéteményben részesült létének első pillanata óta. Világos lesz előtte, hogy életének nagyobb része haszontalanul telt el, hogy máris későre jár az idő és talán már nyugovóra hajolt élete napja. Szívét fájdalom szállja meg, s ezért lemond mindenről. Az istenszeretet megsebezte szívét.

A szerető lélek Szerelmese keresésére indul, kitartó bátorsággal jár be hegyet, partokat. Könnyedén lemond minden élvezetről, örömről, bátran szembeáll az akadályokkal. A 3. versszak arra utal, hogy a kereső már túl van az első tisztuláson, belső energiái, képességei már a szeretetre összpontosultak. A kereső szenved Kedvese távolléte, hiánya miatt – ez utalás a lélek sötét éjszakájára –, a hitből merít erőt a továbbhaladáshoz. Belső feszültsége állandóan növekszik, mivel sejti, hogy Szerelmese bevezeti majd őt misztériuma végtelen mélységeibe . . .

b) *Első találkozás.* Váratlanul megjelenik a Jegyes; a Menyasszonnyal megélt egységet azonban akadályozza ez utóbbi felkészülésének hiánya. Nagyobb volt vágyódása, mint belső készenléte. Nem tudja még elviselni a Jegyes közléseit. A jegyesi misztika ezt az állapotot „lelki eljegyzésnek” nevezi: a Menyasszony (értsd a lélek, az ember) őszintén és teljesen Istennek adja akaratát arra vágyódva, hogy eljusson a vele megélt teljes szeretetegységre. Már megízlelte Isten nagylelkűségét, határtalan szeretetét, de érzi önmaga elégtelen mivoltát. Ezért teljes belső szabadságért, további tisztulásért könyörög . . . *A lelki eljegyzés kezdetén Isten nagy dolgokat szokott a lélekkel Önmagáról közölni; nagysággal és fenséggel ékesíti őt; elárasztja ajándékokkal és erényekkel; felruhazza Isten ismeretével (14, 2).*

A Menyasszony, felejtve eddigi aggódó keresését, e találkozásban nyugodt szeretetben élvezi Jegyese nagyságát. Mindez azonban rövid ideig tart, hogy helyet adjon a teljes szabadsulásért való könyörgésnek. A Jegyesnek kell közbelépnie, hogy szavával a lélekben örömet, összhangot teremtsen, hogy újabb erővel töltsen el őt.

A szeretetegységnek ebben a szakaszában az embernek meg kell tanulnia, hogy élete minden mozzanatát teljesen a jelenlévő Isten kívánsága szerint élje meg. Ez a jelenlét rendkívül igényes, cselekvő; a hozzá való alkalmazkodás pedig hosszú és dinamikus folyamat. A léleknek lassanként hasonlóvá kell válnia Jegyeséhez. Csak ennek árán alakulhat ki közöttük az élet és a szeretet teljes egysége.

c) *Teljes egység.* Ez a teljes, kölcsönös ónatadás korszaka, amikor a lélek egészen Istenbe alakul. Bizonyos célbajutásról beszélhetünk a hosszú keresés, aggódó várakozás, részleges közlések és vágyódás után. *A léleknek és Istennek egyedül az a cél lebeg a szeme előtt, hogy ezt az állapotot tökéletesen megvalósítsák. Eppen ezért a lélek sohasem pihen meg mindaddig, amíg ezt el nem éri (22, 6).*

A költemény magyarázatában Keresztes János egy fontos teológiai tételt emel ki: az eddigi során, úgy tűnt, a Menyasszony kereste jegyesét, és Jegyese rejtőzködött, illetve tűnt el váratlanul. Valójában pedig az történt, hogy mindig Krisztus kereste kitartó hűséggel a lelket, és a lélek rejtőzködött Jegyese elől: *A Jegyes hőn óhajtott, hogy végre-valahára teljesen kiszabadíthassa menyasszonyát az érzékiség és a sátán hatalmából, és amikor ez végre sikerült, mint a jó pásztor, nagy örömmel veszi vállára soká keresett és végre megtalált, elveszett bárányát. (. . .) Igazán csodálatos dolog látni, mekkora az öröme e szerető Pásztornak és Jegyesnek, amikor az ilyen lelket sikerül megnyernie, tökéletesítenie, vállára vennie és saját kezűleg belehelyeznie ebbe a forrón óhajtott egyesülésbe (22, 1).*

Az élő szeretetláng-ban később majd még megismétli: *Meg kell jegyezni, hogy ha a lélek keresi Istent, akkor még inkább a Jegyes keresi őt* (3, 28).

Ebben az egyesülésben Krisztus a fő Szerető, és nem a lélek. A misztikus író ismételten visszatér erre az igazságra: *Ha egy ember szeretete a másik iránt olyan erős volt (utalás Dávid és Jonatán barátságára), hogy össze tudta forrasztani lelküket, hogyan fogja összeforrasztani a lelket isteni Jegyesével az a szeretet, amellyel a lélek Isten iránt viselkedik, különösen tekintve azt, hogy itt tulajdonképpen Isten a fő szerető, aki végtelen szeretetének mindenhatóságával határozottabban és elemibb erővel nyeli el a lelket, mint ahogyan elnyelné valami tűzár a levegőben szállongó, egy csöppnyi reggeli ködöt* (31, 2).

d) *Vágy a dicsőség élete után.* A misztikus költemény utolsó öt versszakában csak jelzéseket ad arról az emberről, akit Isten belehelyezett a teljes szeretetegység állapotába, aki éli az átalakító egyesülés titkait, de ugyanakkor lelkében új vágyak ébrednek, amelyek kielégítését már nem reméli ebben a földi életben...

Keresztes Szent Jánosra leginkább a 28. versszakban ismerünk. Ennek magyarázatában ezt olvassuk: *A lélek már nem tud mást tenni, mint szeretni. Minden cselekedete szeretet, minden tehetségét és képességét szeretésre fordítja. Látja, hogy Kedvese semmit sem becsül a szereteten kívül, azért tökéletesen akarván szolgálni neki, mindenét az Isten iránti tiszta szeretetre fordítja... Csak szeretni tud* (28, 9).

2. Az Élet és a Szeretet teljessége.

Hogy mi is történik a véges emberrel, amikor már a teljes szeretetegység állapotában él, amikor már nincs más foglalkozása, csak a szeretet? Keresztes János testvér szemléletes hasonlattal próbál valamit elmondani a kimondhatatlanról: *A lélek mélységes vágyódását fejezi ki arra vonatkozóan, hogy az Örök Szeretet hallgassa meg végre esengését és vegye le róla e hitvány élet bilincseit. A szeretetnek ez a lángja nem más, mint Jegyesének szelleme, vagyis a Szentlélek, akit a lélek önmagában érez. Ez már nemcsak lassan emésztő tűz módjára alakítja át a lelket édes szeretetté, hanem lobog és lángokat vet benne. Ez a láng a lelket az örök dicsőségen fűrészi és a mennyei élet előlőzével üdíti* (Az élő szeretetláng, bev.).

Ez a lélek, magyarázza a misztikus szent, *állandó izzó állapotban van, cselekedetei izzó lángnyelvekhez hasonlítanak, akarata teljesen áttüzesítette a Szentlélek. Isten – állítja nagy határozottsággal – mindazokkal szemben ilyen nagylelkű, akik egész szívükkel elkötelezik magukat a viszonszeretetre. Más szóval: mindenkit meghív arra, hogy vele egyesüljön ebben a lángoló szeretetben. Nem egyesekről, nem kiváltságosokról, nem rendkívüli esetekről van tehát szó. Ha a lélek mentesítette magát mindentől, ha elérte azt, hogy teljesen üres és nem birtokol semmit, ami – mint mondtuk – az egyedüli dolog, amit a lélek a maga részéről megtehet: akkor, ha a lélek így megtette a magáét, lehetetlenség, hogy Isten meg ne tegye azt, amő neki áll hatalmában, vagyis hogy közli magát vele, legalábbis hallgatag, titkos csendben* (Az élő szeretetláng 3, 46).

Mivel meg van győződve erről az általános meghívásról, nem állhatja meg, hogy *A szellemi páros ének* csodálatos szeretet-történetének lírai bemutatása után szinte kétségbeesetten fel ne kiáltson, rá ne „támadjon” azokra, akik megelégszenek a felszínes élettel és így elszalasztják földi pályafutásuk legnagyobb lehetőségét: *Ó lelkek, akik ilyen fönséges nagy dolgokra vagytok teremtve és hivatva, mit csináltok?! Miért haboztok?! Terveitek és álmaitok hitványságok: birtokotok nyomorúság. Ó, mekkora szerencsétlenség, hogy lelketek szeme vaksággal van megverve! Milyen szomorú az, hogy akkora fénnel szemben vagytok vakok, és oly hangos szózatokkal szemben süketek! Nem látjátok, hogy miközben nagyság és dicsőség után törtek magatokat, nyomorultakká, aljasokká és tudatlanokká lestek, és méltatlanokká ekkora igazi kincsekre!* (39, 7).

Belső életünk kibontakozása az Atya ingyenes ajándéka Krisztusban a Szentlélek által. Ez a titok a szeretetben való egyesülés állapotában „tapintható” valósággá válik. A Krisztussal – a Jegyessel – megélt szeretetegység a Szentháromság szeretetközösségébe vonja be a lelket: *A lélek a legfönségesebb és legtökéletesebb módon átalakul Isten iránti szeretetté. Újra*

hálát ad az Atyának, újra szereti őt nagy élvezettel és gyönyörűséggel az ő Fiáért, Jézus Krisztusért, egyesülve Krisztussal (A szellemi páros ének, 37, 6).

A lélekben szabadon működő Szentháromság tevékenysége nyomán az emberben új képességek ébrednek, helyesebben tettei átalakulnak a benne élő és szerető isteni Személyek „tetteivé”. Jóllehet az ember megőrzi teljes cselekvési szabadságát, cselekvése elválaszthatatlan lesz a Szentlélek működésétől. János testvér kétségtelenül merész kifejezésekkel jellemzi ezt az állapotot: *Ebben az állapotban a lélek nem képes tetteket végrehajtani, ha csak nem indítja őt ebbe az irányba a Szentlélek; ennek következtében az összes tette isteni, mert Isten különös hatására történnek (Az élő szeretetláng 1, 4).*

A lélek már legmélyebb belső központjában él, Isten titokzatos szentélyében. (Avilai Szent Teréznel ez a legmélyebb központ megfelel a belső várkastély hetedik lakásának.) *A lélek központja Isten. Ha tehát lénye egész tehetségének, működése egész erejének és teljes hajlamának megfelelő fokban érte el őt, akkor eljutott Istenben lévő utolsó és legmélyebb központhoz (1, 12).*

Nem nehéz átlátnunk, hogy ebben az átalakító egyesülésben az ember elérte teljes pszichológiai, erkölcsi, szellemi és lelki érettségét. Hittől megvilágosított értelme „Isten szögéből” látja, ítéli meg az eseményeket, dolgokat, személyeket. A remény által megtisztult emlékezete takaros rendben őrzi benyomásait, emlékképeit, a történeteket, az élményeket. Mindezeket az örök élet távlatában rendezte el és őrzi lelke titkos archívumában. Nincsenek visszafelé húzódó, bénító, romboló kötöttségei, már régen elszakított minden olyan szálát, amely csökkentené belső dinamizmusát. Akaratát is teljesen áttüzesítette a szeretet, szinte ösztönösen a jóra hajlik, az egyre teljesebb szeretet felé feszül. Szellemi-lelki képességeit lénye legbenső központjából irányítja, illetve már nem is ő, hanem a benne szabadon működő és szerető isteni Személyek. A test is bőségesen részesedik a lélek e túlaradó, megistenült életében... Ezek a szeretet tüzében égő, „megistenült” emberek hihetetlen energiáról, fáradhatatlanságról, belső dinamizmusról tesznek tanúságot. Elfáradnak, de ennek semmi köze sincs az idegkimerültséghez; a természet törvénye szerint életerejük is elkopik, anélkül azonban, hogy belső lobogásuk csökkenne. Ez a „szellemi test” már az örök élet tulajdonságait sejteti:

Ebben az érintésben Isten érintése révén az örök élet íze van. Ily módon a lélek itt élvezi Isten összes dolgát, amennyiben ő közli vele erejét, bölcsességét, szeretetét, szépségét, kegyességét, jóságát és így tovább. Mivel pedig Isten mindezen dolgokkal azonos, a lélek azokat mind egyszerre élvezi, Istennek egyetlenegy érintésében. A lélek tehát élvez tehetségeiben és állagában is. Abból a boldogságból pedig, amelyet a lélek itt élvez, a Szentlélek kenete olykor átárad a testre is, és ilyenkor aztán boldog az egész érzékies rész, az összes tag, a csontok, a csontvelő, mégpedig nem abban a gyöngé fokban, amint az rendesen történni szokott, hanem a nagy gyönyörűségnek és dicsőségnek érzetével, amely még a kéz és a láb legutolsó tüületében is érezhető (Az élő szeretetláng 2, 22).

E megistenült, szentháromságos életnek egyik, szinte „természetes” velejárója az emberben megnövekedett intuíciós készség. A misztikus szerző, ismét csak saját tapasztalataira támaszkodva, állítja, hogy ezek a megtisztult, szeretetben lángoló emberek könnyen belelátanak mások lelkébe, nagyobb empátiával élik át problémáikat és ismerik fel Isten rájuk vonatkozó akaratát. Olykor a legkisebb jelzés, mozdulat, megnyilatkozás is elég ahhoz, hogy megértsék a másikat és elindítsák, vagy tovább juttassák őt lelkük belső központja felé. Ezek az emberek belső képességeiknek nem 10–30%-át élik meg, mint a lénye felszínén mozgó átlagember, hanem szabad teret engedve a bennük élő Istennek, minden tekintetben „végtelenül felülmúlják önmagukat” (Pascal). Ők a Titokzatos Test leghasznosabb tagjai.

Bármily eleven és egész lényünket átható is ez a szeretetegység, végeredményben a hit homályában valósul meg. „Boldogok, akik nem látnak és mégis hisznek” (Jn 20, 29). A szeretetben Istennel egyesült emberben felizzik a vágy: meglátni Istent, Jegyesét, akit szeret. E szeretetegységben a hit homályban jött létre, és a boldog színelátásban teljeseedik be. A szerelmes szív sóhajtozva várja azt a pillanatot, amikor szemtől szembe találkozhat Azzal, akit mindenkinek fölött, mindennél – még önmagánál is – jobban szeret. Sóhaja tele van az örök

szeretet-életre vonatkozó reménnyel. Isten, a „türelmetlen” Szerető, sajátos pedagógiával éleszti a „mátkalélekben” ezt a reményt. Keresztes János testvér jól ismerte ezt az állapotot: *Az összes szellemi kincset, a legelsőket és a legutolsókat is, a nagyobbakat éppúgy, mint a kisebbeket, Isten mindig azzal a szándékkal adja a léleknek, hogy általuk az örök életre vezesse* (Az élő szeretetláng 3, 10).

A lélek úgy érzi, lényege legmélyebb mélységében sebezte meg őt az isteni Szeretet. A halálban a boldogító találkozáshoz vár, amikor megláthatja Jegyese arcát. Talán Avilai Terézre gondolt János testvér, amikor – körülbelül két évvel a *Madre Fundadora* halála után – ezeket a sorokat vetette papírra: *Az ilyen fokon lévő lelkeknek természetes halála, még ha külsőleg hasonlít is más emberekéhez, okát és módját tekintve egészen más. Mert míg a többiek betegségben vagy végelgyöngyülésben hálnak meg, ezeknél, még ha betegen vagy késő öregkorukban múlnak is ki a világból, a lelket mindig a szeretetnek egy, az előbbieknél erősebb és fenyegetőbb fellángolása szakítja ki a testből. Ez tépi szét a függőnyt és ragadja el a drága ékszer gyanánt csillogó lelket. Eppen ezért az ilyen lélek halála mindig igen szép és édes; sokkal édeesebb, mint amilyen volt számunkra a lelki élet egész életük folyamán. A szeretetnek legfőbb és legédeesebb buzdulataival és legédeesebb érzelmeivel hálnak meg úgy, mint a hattyú, amely legszebben akkor dalol, amikor haldoklik. Ezért mondta Dávid „Az Úr szemében drága szentjeinek halála” (Zsolt 155, 15) (Az élő szeretetláng 1, 30).*

Hogy hogyan készült *Keresztről* nevezett János testvér erre a beteljesítő találkozásra, tehát hogyan élte meg mindazt, amit mindaddig másokon észlelt tapasztalatai alapján leírt, arra utolsó leveleinek utalásai és utolsó hónapjai szemtanúinak vallomásai vetnek fényt.

1591 nyarán, a Madridban megtartott rendi káptalanon János testvért megfosztják minden tisztségétől, sőt az a veszély is fenyegeti, hogy kiteszítják a rendből, vagy – jobbik esetben – száműzik Mexikóba. Jézusról nevezett Anna nővér vigasztaló levelet küld neki. Július 6-án kelt válaszában János testvér siet őt megnyugtatni:

Nagyon köszönöm, hogy volt szíves nekem írni és most még jobban lekötelezettje vagyok, mint eddig voltam. Hogy a dolgok nem úgy történtek, mint ahogyan Ön kívánta volna, annak inkább örülnie kellene és nagy hálát adnia Istennek. Tekintve ugyanis, hogy Őszentfelsege így akarta a dolgot, az mindenesetre a legjobban a javára válik mindenkinek. Nem kell más, mint hogy megegyeztessük akaratainkat az övével, és akkor mi is így fogjuk látni a dolgot, amint valóban úgy is van. (. . .) Visszanyertem szabadságomat és ha Isten megengedi, élvezhetem a magány békességét, az önmagamról és a mindenről való megfélelkezést. A többiekre nézve is előny, hogy engem távollatának maguktól, mert így megszabadulnak azoktól a hibáimtól, amelyekkel eddig nyomorúságom miatt számolniuk kellett. (. . .) Addig is gyakorolja az önmegtartózkodás és türelem erényeit, és óhajtsa, hogy a szenvedésben némileg hasonlóvá legyen a mi megalázott és keresztre feszített nagy Istenünkhöz. Mert ez az élet csak akkor ér valamit, ha az ő utánzására használjuk fel (20. levél).

Az utolsó hónapjait élő János testvér a hit szemével felismeri, hogy Jegyese különleges gonddal készíti őt elő a beteljesedő találkozásra. Boldogan engedi át magát tehát az „utolsó simításoknak”: az ellene megindult rágalomhadjáratnak, a hihetetlen megaláztatásoknak, a lábán felnyíló és soha többé be nem gyógyuló őt seb fájdalmának, az érzéstelenítés nélkül csontig ható gyógykezelések gyötrelmének, előljárója naponta megújuló durva bánásmódjának. Nincs már semmije, kivéve azt az örömet, hogy még felkínálhatja Kedvesének szeretete gyümölcseit. Isten szemszögéből látja és ítéli meg az eseményeket: *Ezeket a dolgokat nem az emberek intézik, hanem Isten, aki tudja, mi válik javunkra és mindent annak megfelelően intéz. Isten akarja így. Ahol pedig nincs szeretet, oda vessen szeretetet, és szeretetet fog aratni (21. levél).*

Már eljött az ideje a szeretet utolsó vetésének. Ubedában olyan kemény bánásmódban részesítik a halálos beteget, hogy a szemtanúk könnyre fakadnak. János testvér most éli, amit annyiszor ismételt testvéreinek: *Életünk alkonyán szeretetünk szerint íteltetiünk meg; tanuld meg, hogy úgy szeresd Istent, amint ő akarja, és felejtse el saját cselekvés- és látásmódodat . . . Ha bírni akarjuk Krisztust, soha se keressük őt a keresztnélkül. Ez maradt hát ennek a szeretetben eléggő embernek: a pusztá keresztnél. Lelke „sivár és szegény” . . . Így várja Jegyését.*

Néhány nappal halála előtt arra kéri a perjelt: engedje meg neki, hogy szerzetesi ruhájában temessék el; tudniillik a ruha is az ubedai kolostor tulajdona. Erre az alázatos kérésre megtörik a jég, a perjel az utolsó napokban mindent megtesz, hogy könnyítsen a haldokló szenvedésein. Még zenészeket is hozat, hogy a muzsika elterelje a beteg figyelmét iszonyú fájdalmairól. Annyira erősködik, hogy a haldokló ráhagyja, hát hadd jöjjenek. Utána megkérdezik, tetszett-e a rögtönzött hangverseny. Kiderül, hogy János testvér semmit sem hallott az egészből. Másféle zene hangjaira figyelt már . . .

Halála közeledtét látva felsorakoztak mellette testvérei, zsolozsmáskönyvvel a kezükben, hogy elrecitálják a haldoklók imáját. János testvér szelíden int, hagyják, és azt kéri, inkább az Énekek énekéből olvassanak fel neki . . . Aztán még felsóhajtott: – Micsoda gyöngyszemek!

Egy szemtanú ezeket mondta el haláláról: „Nagy áhítattal összekulcsolta kezét, szemét lehunyta, mintha elmélkedni akart volna. Így halt meg, anélkül, hogy kinyitotta volna, vagy szempillája megrembent volna, vagy ajkát kinyitotta volna, vagy bármi más jelét adta volna annak, hogy haldoklik.”

Úgy halt meg, ahogyan élt: csendben, a kereszten, Jegyesével azonosultan, a szeretet ekstázisában.

Beleveszett az Égő Szeretetlángba.

Keresztes Szent János

A Szeretet élő lángja

(Élő szeretetláng)

*Ó élőláng, szent szeretet,
mily gyöngéden sebzéd meg lenn
lelkem legmélye fókuszát!
Bár nem érzem már hevedet,
ha úgy tetszik, tombolj bennem,
édes násznak tépd szét fátylát!*

*Ó te édes lángmardosás!
Ó te áldott sebhelysajgás!
Ó könnyű kéz! lágy érintés,
letörleszti a tartozást,
örökélet-ízével szállsz,
élő lánggal élethintés!*

*Ó tűzlángok tündöklése,
ebben a szűz ragyogásban
izzik érzék barlangéje
– vak éjszaka sötétsége –
furcsa fehér csodalángban,
fényt-tüzet szór kedvesére!*

*Mily szelíd és szerelmetes
itt keblemben ébredésed,
– egyedül a Te lakásod! –
csókmézízű leheleted
– tele jóval, dicsőséggel –
sűg szerelmet, élő lángot!*

Fordította SZABÓ FERENC

A felhasznált irodalomból. Keresztes Szent János Művei I–II. Budapest, 1926. Ford. Szeghy Ernő OCD – *Lobogó Istenszeretet, azaz Keresztes Szent János kisebb művei.* Keszthely, 1944. Ford. Szeghy Ernő OCD – S. Giovanni della Croce: *Opere.* Versione di Ferdinando di S. Maria OCD, Róma, 1979 – Jean Baruzi: *Saint Jean de la Croix et le probleme de l'expérience mystique.* Paris, 1924 – Lucien-Marie de Saint Joseph OCD: *L'expérience de Dieu. Actualité du message de Saint Jean de la Croix.* Paris, 1968 – Federico Ruiz Salvador OCD: *S. Giovanni della Croce. Il santo, gli scritti, il sistema.* Teresianum, Róma, 1973 – Valentino Macca: *Giovanni della Croce in Santi del Carmelo.* Roma, 1972 – Federico Ruiz Salvador OCD: *Metodo e struttura di antropologia sanjuanista in Temi di Antropologia teologica.* Teresianum, Roma, 1981.